

AVRUPA TOPLULUKLARI ADALET DİVANİ VE İLK DERECE MAHKEMESİ

Deniz Kızılsümer*

Abstract

The European Community Treaty gave the Court of Justice of the European Communities (ECJ) responsibility for ensuring that 'the interpretation and application of this Treaty is observed.' Maastricht Treaty, Amsterdam Treaty, and Nice Treaty made considerable modifications on the ECJ jurisdiction. Firstly, the structure of the ECJ has been handled in the article. Then detailed scrutiny was made on the different types of cases in the EU law. The European Single Act established the Court of First Instance(CFI) only with limited powers however Treaty of Nice amendments changed the division of functions between the European Court of Justice and the CFI. Now, while the ECJ jurisdiction is concentrated on 'serious issues on the Community' the CFI has a wider jurisdiction. The most important changes are the establishment of 'judicial panels' under the CFI and ECJ in article 225a and CFI has the preliminary ruling jurisdiction after the Nice Treaty.

Keywords: *The Court of Justice of the European Communities, the Court of First Instance, preliminary rulings.*

Öz

Avrupa Topluluğu Andlaşması, bu Andlaşmanın yorumlanması ve uygulanmasında hukuka uygunluğun gözetilmesi görevini Avrupa Toplulukları Adalet Divanına(ATAD) vermiştir. Maastricht, Amsterdam ve Nice Andlaşmaları ile ATAD'ın yargı yetkisinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Çalışmada öncelikle Divan'ın yapısı incelenmiş daha sonra Topluluk yargı sisteminde açılacak dava türleri incelenmiştir. Tek Avrupa Senediyle kurulan İlk Derece Mahkemesinin sınırlı yargı yetkisi Nice Andlaşmasıyla genişletilmiş; Topluluk yargı organları arasındaki yetki dağılımı yeniden yapılmıştır. Bu değişikliklerle, ATAD'ın işyükü azalırken "daha önemli Topluluk konularında" yetkili kalmaya devam etmiştir. Nice Andlaşmasıyla yargı sistemine getirilen en büyük yenilik ise yargısal panellerin kurulması ve İlk Derece Mahkemesine önkarar başvurularında yargılama yetkisinin tanınmasıdır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, İlk Derece Mahkemesi, önkarar prosedürü.*

* *Yrd.Doç.Dr.*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Buca, İZMİR, e-mail: deniz.kizilsumer@deu.edu.tr

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Giriş

Avrupa Topluluğu Andlaşmasının 220. maddesi ile Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesine, AT Andlaşmasının uygulanma ve yorumlanmasında hukuka uyulmasını gözetme görevi verilmiştir. Divan, ilk kez 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Divanı olarak kurulmuş¹ daha sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu Anlaşmasının 1958 yılında yürürlüğe girmesiyle² beraber "Avrupa Toplulukları Adalet Divanı" adını almıştır. Divan, günümüzde de bu adla anılmaktadır; ve Lüksemburg'da görev yapmaktadır. Divan, verdiği kararlarla Topluluk hukukunun gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

İlk Derece Mahkemesi ise Tek Avrupa Senedi³ ile Topluluğun yargı sistemi içinde yer almıştır.

Birliğin yargı sistemi Maastricht, Amsterdam ve Nice Andlaşmalarıyla değişikliklere uğramıştır. Öncelikle belirtmeliyiz ki, Amsterdam Andlaşmasının Birliğin yargı sisteminde reform yapacağı düşünülse de beklenen gerçekleşmemiş ve Andlaşma ile Divan'ın yapısı ve yetkilerinde yalnızca önemli olmayan bazı değişiklikler yapılmıştır. Divan ve İlk Derece Mahkemesinin yetkileri esas olarak çalışmamız boyunca ele alacağımız üzere Nice Andlaşmasıyla önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişikliklerden en önemlisi İlk Derece Mahkemesinin yetkilerinin genişlemesidir.

Topluluk yargı sisteminde başlıca üç konuda inceleme yapılmaktadır. Bunlar, Topluluk organlarının kural koyma yetkilerinin kullanımının ve üye devletlerin Topluluk hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğilerinin denetlenmesi ile üye devlet mahkemelerinden Topluluk hukukunun yorumlanması konusunda gelen başvuruların yanıtlanmasıdır. Divan'ın ayrıca Avrupa Topluluğu'nun taraf olacağı uluslararası andlaşmaların AT Andlaşmasına uygunluğu konusunda görüş bildirmek ve diğer bazı görevleri de vardır. Çalışmamızda öncelikle Divan'ın yapısı ile başlayacak daha sonra yukarıda belirttiğimiz görevlerini de inceleyeceğiz.

Aynı yöntemle, İlk Derece Mahkemesini de aynı genişlikte olmasa da inceleyeceğiz.

AVRUPA TOPLULUKLARI ADALET DİVANİ

I. ATAD'nın Yapısı

Divan'ın yapısı ve işleyişine ilişkin kurallar, kurucu andlaşmalarla birlikte Adalet Divanı Statüsünde⁴(ADS) ve Adalet Divanı Usul Kurallarında⁵(ADUK) düzenlenmiştir.

¹ Avrupa Kömür ve Çelik Birliği Andlaşması (1951), m.7.

² Avrupa Ekonomik Topluluğu Andlaşması (1958), m.7, önceki m. 4; Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Andlaşması (1957) m.3'de genel olarak Divan düzenlenmiştir.

³ Avrupa Tek Senedi(1986), m.4, 11 ve 26.

Deniz Kızılsümer

Divan'da yargıçlar, hukuk sözcüleri, Divan başkatibi, raportör yargıçlar, yardımcı raportörler görev yapmaktadır.

Yargıçlar(Judges)

AT Andlaşmasının 223. maddesine göre, yargıçlar, bağımsızlığından şüphe duyulmayan, kendi ülkelerinde en yüksek yargı organlarında görev alabilecek, hukukî bilgi ve yeteneklerini kanıtlamış kişiler arasından seçilirler.

Divan'da 25 yargıç görev yapmaktadır. Adalet Divanı'nın istemi üzerine Konsey oybirliği ile yargıç sayısını arttırabilir. Yargıçlar 6 yıllık süre için atanırlar. Atamalar, her üç yılda bir yenilenir ve her defasında yedi veya sekiz yargıç değişir.⁶ Bu yöntemin benimsenmesinin nedeni, davalarda sürekliliğin sağlanması, kopuklukların önlenmesidir.

Yargıçlar, görevlerine başlamadan evvel görevlerini bağımsızlık içinde yapacaklarına ve duruşmaların gizliliğini koruyacaklarına yemin ederler.⁷ Yine, AT Andlaşmasının 223. maddesine göre, yargıçlar da Komisyon üyeleri gibi üye devlet hükümetlerinin ortak kararı ile atanmaktadır. Her devlet, bir aday göstermekte ve bu aday üye diğer devletler tarafından onaylanmaktadır; bu yolla, Divan'ın Konsey'den bağımsızlığı sağlanmak istenmiştir. Konsey, yargıçların atanmasında söz sahibi değildir. Teorik olarak, bir yargıcın atanması herhangi bir üye devlet tarafından engellenebilir. Divan'ın oluşumundaki en önemli özellik, Komisyon'dan farklı olarak, her üye devletten bir yargıcın Divan'da görev yapma veya yargıçların Topluluğa üye devletlerin vatandaşı olma zorunluluğunun bulunmamasıdır. Bu şekilde, bir zorunluluğun bulunmaması uygulamada Divan'ın oluşumunu etkilememiş ve üye devletlerden birer yargıç Divan'da görev almıştır. Yargıçlar, Divan'da kendi hükümetlerinin çıkarlarını korumak için bulunmazlar ve görevlerini tam bir bağımsızlık ve tarafsızlık içinde yaparlar. (Wyatt & Dashwood's, 1993)

Ayrıca, yargıçlar, kendi aralarından gizli oyla üç yıl için görev yapmak üzere bir Divan Başkanı seçerler.

Yargıçlar, nadiren toplu olarak bir davada görev alırlar; Bunun dışında 11 yargıcın görev aldığı bir, 7 yargıcın görev aldığı iki, 3 ya da 4 yargıcın görev aldığı dört daire bulunmaktadır. Divan'ın artan işyükü gözönüne alındığında davalara

⁴ Protocol on the Statute of the Court of Justice, Official Journal of the European Communities, C325/167, 27.12.2002. Yeni Divan Statüsü Protokolü Nice Andlaşmasının bir ekidir ve eski Protokolün yerini almıştır.

⁵ Rules of Procedure of the Court of Justice of 19 June 1991, OJ. L.176 of 4.7.1991. Nice Andlaşması ile getirilen değişiklikle, 223(5) Maddesinde ATAD ve İlk Derece Mahkemelerinin Usul Kurallarının Konsey'in nitelikli çoğunlukla(değişiklikten evvel oybirliği idi) alacağı kararla değiştirilebileceği öngörülmüştür. Bu yolla ileride değişikliklerin daha hızlı bir şekilde yapılmasına olanak tanınmıştır. ATAD ve İDM Statüleri de yine Konsey'in oybirliği ile alacağı kararla değişebilir.

⁶ AT Andlaşması m.223 7.ADS, m.2

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

birkaç yargıçtan oluşan dairelerde bakılması gereği ortaya çıkmıştır.(Craig & de Burca, 2003)

Hukuk Sözcüleri(Advocates-General)

Hukuk sözcüleri, Fransız İdare Hukukunun etkisiyle Topluluk yargı sistemine girmiştir. Fransız İdare Hukukunda, mahkemede hükümet komiseri(Commissaire du Gouvernement) bulunmakta ve idarî yargıda hükümetin görüşlerini dile getirmektedir.

Hukuk sözcüleri, tamamen tarafsızlık ve bağımsızlık içinde Divan'a 220. madde uyarınca verilen görevlerin icrasına yardımcı olmak amacıyla her davada, açık duruşma sırasında görüşlerini beyan ederler. Hukuk sözcüleri, yargıçlarla aynı statüde görev yaparlar; aynı atanma şartlarını taşımaları gerekir ve aynı yöntemle atanırlar. Tarafsızlık ve bağımsızlık, hukuk sözcülerinin en önemli özellikleridir. Bunlar, görevleri sırasında ne Topluluğun ne de üye devletlerin lehine çalışırlar; görevlerinde yalnızca kamu yararını gözetirler. Büyük ülkelerin herbirinden birer hukuk sözcüsü(Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, İspanya), geriye kalan üçü de dönüşümlü olarak diğer devletlerden atanır.

Uygulamada, hukuk sözcülerinin görüşleri önceden verilen bir karar niteliğini taşır. Bu görüşler, yargıçlar için bir başvuru veya başlangıç noktası olarak alınır. Divan kararlarının temyizinin mümkün olmaması, hukuk sözcülerinin konu ile ilgili ayrıntılı inceleme yapmaları ve tarafsızlıkları sebebiyle görüşlerinin ulusal yargı sistemlerindeki ilk derece mahkemesi kararlarına benzer bir değer taşıyacağı dahi ifade edilmiştir.(Borgsmidt, 1988); (Tillotson, 1996)

Divan'da şu anda sekiz hukuk sözcüsü görev yapmaktadır.

Divan'da bir dava açıldığında, baş hukuk sözcüsü, hukuk sözcülerinden birini davaya bakması için atar. Hukuk sözcüsü, diğer yardımcılarıyla birlikte gerekli gördükleri konularda araştırmalar yapar; taraflar, Divan'a iddialarını sunduktan ve tanıklar dinlendikten sonra sözlü olarak gerekçeli görüşünü bildirir ve bu davaya ilişkin görevi sona erer. Davanın bundan sonraki aşaması gizlidir ve hukuk sözcüsü bu gizli oturuma katılamaz.

Gerekçeli görüşte, olayların bir özeti, ilgili mevzuat, konuyla ilgili olarak verilmiş Divan kararları, davayla ilgili olarak tarafların sunduğu bilgiler ve hukukî çözüm önerileri yer alır. Gerekçeli görüşün bağlayıcılığı yoktur; ancak yargıçlar kararlarını verirken büyük ölçüde yararlanırlar. Gerekçeli görüşlerde ele alınacak konunun ayrıntıları, olayın önem ve zorluğuna göre değişir. Bu kurumun önemi, görüşlerin hazırlanması sırasında hukuk sözcülerinin ulusal hukukları ve Divan içtihatlarını göz önünde bulundurmaları ve karşılaştırmalı hukuktan büyük ölçüde yararlanmalarından kaynaklanır(Rasmussen, 1987). Divan kararları, kısa ve bazen belirsiz olmalarına karşılık hukuk sözcülerinin görüşleri, olayı aydınlatıcı ve belirleyici niteliktedir(Parry & Hardy, 1981). Divan kararında, hukuk sözcüsünün görüşünden yararlanılmasa dahi kararların anlaşılması bakımından kararla birlikte

Deniz Kızılsümer

yayınlanan bu görüşlerin okunması yerinde olur. Ayrıca, hukuk sözcüleri, yargıçlardan farklı olarak ana dillerinde görüş bildirirler(Craig & de Burca, 2003).

Raportör Yargıç(Judge-Rapporteur)

Her dava için bir raportör yargıç atanır. Dava için atanan yargıç, bu davadan sorumlu olur; dava ile ilgili gerekli araştırmaları yapar; Tarafların yazılı beyanlarından sonra bir Duruşma Raporu(Report for Hearing) hazırlar. Raportör yargıç, hazırlayacağı bu raporda, maddî olaylara, tarafların ve gerektiğinde üçüncü kişilerin iddialarına yer verir. Daha sonra, hukuk sözcüsü görüşünü bildirir. Bu görüşten sonra, raportör yargıç, tekrar karar için yapılacak gizli duruşmada sunulmak üzere bir karar taslağı hazırlar. Karar, oluşturulduktan sonra açık duruşmada açıklanır. Belirtmek gerekir ki, karar metninde azınlık görüşü veya karşıt görüşler yer almaz.

Yardımcı Raportörler(Assistant Rapporteurs)

Yardımcı raportörler, görülmekte olan davanın hazırlık çalışmalarına katılır; raportör yargıçla işbirliği yaparlar.

Divan Başkatibi(Registrar)

Divan başkatibi, Divan'ın Genel Kurul halinde toplandığı oturumlara katılır. Divan kararlarının arşivlenmesi ve yayınlanmasından, Divan'a gelen yazıların kabulü, havalesi, saklanması, mahkeme sicillerinin, duruşma tutanaklarının tutulması, Başkanın gözetimi altında Divan bütçesinin hazırlanması ve ödemelerin yapılmasından sorumludur.⁸

II. ATAD'nın Yargılama Yetkisi

Divan'ın yargılama yetkisi, üye devletler ve topluluk organları bakımından zorunludur. Ayrıca, Maastricht Andlaşmasıyla III. Sütun çerçevesinde üye devletlere Adalet Divanı'nın önkarar yetkisini kabul edip etmeme olanağı getirilmiştir. Her üye devlet, bir beyanla bu yetkiyi tanıdığını belirtecektir.⁹ Ayrıca, diğer uluslararası yargı organlarına gidebilmek için aranan iç hukuk başvuru yollarının tüketilmesi şartı ATAD'na başvurmak için ön şart değildir. Divan'ın yetkili olduğu konularda ulusal yargı organında dava derdest olsa dahi Divan'a dava açılabilir. Divan kararlarının iç hukukta yerine getirilmesi için tenfiz kararı alınmasına (exequatur) gerek yoktur(Tezcan, 2001).

A. İhlâl Davaları (Enforcement Actions)

Topluluk mevzuatı ile üye devletlere pek çok yükümlülükler getirilmiştir. Üye devletlerin bazen bu yükümlülükleri ihlâl ettikleri görülmektedir. İhlâl davaları ile

⁸ ADUK. m.17-19.

⁹ AB Andlaşması m. 35/1 ve 2.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

üye devletlerin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetlenmesi amaçlanmıştır.

AT Andlaşması 226. ve 227. maddelerinde *Komisyon ve üye devletlere* tespit ettikleri ihlaller bakımından Divan'a başvurma yetkisi tanınmıştır. Maddelerde yer alan "...bu andlaşmadan doğan yükümlülüklerin ihlâli..." ifadesinden hareketle, AT Andlaşmasında yer alan bir hükmün, AT Andlaşmasından alınan yetki ile oluşturulan ikincil Topluluk mevzuatı hükümlerinin ve Topluluk ile üye olmayan bir devlet arasında yapılan andlaşma hükümlerinin ihlâli halinde dava açılabileceği yazarlar tarafından ve Divan kararlarında kabul edilmiştir(Hartley, 1990); (Wyatt & Dashwood's, 1993).

Üye devletler, hangi organlarının fiillerinden sorumlu olurlar? Divan'ın önüne gelen bir davada ilgili hükümet taraftır; ancak ihlallerden devletin sorumlu olduğu kabul edilmektedir. Bu sebeple, devletin tüm organlarının gerçekleştirdiği ihlaller için ihlâl davası açılabilir. Uygulamada, genellikle yürütme organının faaliyetlerine ilişkin olarak dava açılmaktadır. Ayrıca, üye devletler, yasama organında bazı güçlükler sebebiyle Topluluk hukukuna uygun yasa çıkaramadıklarını ileri sürerek kendilerine karşı ihlâl davası açılmasını önleyememektedirler. Üye devlet mahkemeleri ise şimdiye kadar Divan önüne gelmemişlerdir. Üye devletler, bunun nedeni olarak mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini ileri sürmektedirler(Hartley, 1990).

Açılan ihlâl davası, üye devletlerin herhangi bir fiil veya ihmalî davranışından doğabilir. Topluluk hukukuna aykırı bir iç hukuk düzenlemesinin devletler tarafından kabul edilmesi veya Topluluk hukukunun uygulanmaması sebebiyle Divan'a başvurulabilir.

a. Komisyon Tarafından Açılan İhlâl Davaları

Komisyon, bir üye devletin bu andlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği düşüncesinde ise ilgili devlete açıklama yapma hakkı tanıdıktan sonra konu ile ilgili gerekçeli görüşünü bildirecektir. Eğer ilgili devlet, Komisyon tarafından verilen süre içerisinde gerekçeli görüşün gereklerini yerine getirmezse, Komisyon konuyu Divan önüne getirebilir.

Bu dava türü, genellikle iki aşamaya ayrılarak incelenmektedir.

i. İdarî Aşama

Komisyon, öncelikle ilgili devleti ihlâl iddiasıyla ilgili olarak bir açıklamada bulunmaya davet eder. Eğer ilgili devlet, davete karşılık olarak açıklamada bulunmaz veya yapılan açıklama tatmin edici bulunmazsa Komisyon m. 226(2) uyarınca konuya ilişkin gerekçeli görüşünü bildirir. İdarî aşamanın amacı, Komisyon'a AT Andlaşması m.211 ile verilen denetleme görevinin yerine getirilmesi ve üye devlete durumu değerlendirmesi için bir fırsat tanınmasıdır. Komisyon, bu aşamada ilgili devleti kendi rızasıyla Andlaşmanın gereklerini yerine getirmesi için ikna etmeye çalışır.

Deniz Kızılsümer

İdarî aşama da kendi içerisinde üç bölüme ayrılabilir. AT Andlaşmasında açıkça belirtilmemesine karşılık uygulamada *resmî olmayan müzakereler aşamasına* yer verilmektedir. Bu aşamada ileri sürülen ihlaller hakkında Komisyon tarafından araştırma yapılması, diğer aşamalarda kullanılmak üzere delil toplanması, en önemlisi üye devlet ile bir uzlaşmaya gidilmesi amaçlanmaktadır. Komisyon, bir üye devletin Topluluk hukukunu ihlâl ettiği görüşünde ise konuyu resmî olmayan yollardan ilgili devletin Brüksel'deki temsilciliğine bildirir. Muhtemel ihlâl, burada ulusal yetkililerle Komisyon memurları arasında müzakere edilir. Uygulamada yaklaşık bir yıl süren bu aşamada, olaylar ve hukuk konularından gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra, diğer aşamalara geçip geçmemeye ilişkin Komisyon bir karar verir. Bu müzakereler sırasında üye devlet, iddia edilen ihlâli gidermek için iç hukukunda düzenlemeler yapabilir veya Komisyon'u kanun ve uygulamalarının Topluluk hukuku ile uyumlu olduğuna ikna edebilir; bu takdirde diğer aşamalara geçilmez. Olayların üçte biri Komisyon'un ihlâlin sona erdiğine veya gerçekleşmediğine inanmasıyla bu aşamada sona ermektedir(Hartley, 1990); (Weatherill & Beamont, 1993); (Wyatt & Dashwood's, 1993); (Craig & de Burca, 2003).

Müzakereler sonucunda Komisyon, Topluluk hukukuna uygunluk konusunda tatmin olmazsa, üye devlete *resmî bildirim mektubunun gönderilmesine* karar verebilir. Resmî bildirim mektubu, AT Andlaşması m. 226 ile öngörülen prosedürün ilk adımını oluşturur. Bu sayede, üye devlete konuyla ilgili açıklamalarda bulunması için bir fırsat tanınmış olur. Mektubun diğer bir amacı da, ihtilâf konusunu sınırlamak ve açıklama istenen üye devlete hangi konularda açıklamada bulunacağı hakkında belli dayanak noktaları vermektir. Bundan sonraki aşamalar için dava konusu ihtilâf, resmî bildirim mektubu ile sınırlanmış olur ve belirlenen çerçeve dışında genişletilemez. Komisyon, üye devletlere resmî bildirim mektubunu yanıtlaması için genellikle bir aylık süre vermektedir; verilen bu süre davadaki olayların niteliğine bağlı olarak değişebilir(Parry & Hardy, 1981) . Yapılan müzakereler bir sonuca ulaşmazsa Komisyon, m.226'ya göre *gerekçeli görüşünü bildirir*. Üye devletin kendisine bildirilen konulara ilişkin açıklamalarını göz önüne alan Komisyon, ihlâlin mevcut olup olmadığı konusunda tam bir görüş sahibi olur. İhlâlin olduğu görüşünde ise bununla ilgili olarak üye devlete sunulmak üzere gerekçeli görüşünü hazırlar. Gerekçeli görüşte, Komisyon'u üye devletin yükümlülüğünü yerine getirmediği kanaatine ulaştıran maddî ve hukukî sebepler belirtilmelidir. Daha sonra yapılacak soruşturmanın kapsamı ve açılması düşünülen dava bakımından iddialar, maddî ve hukukî sebepler sınırlanmış olacağı için gerekçeli görüşün ayrıntılı olarak hazırlanması yerinde olacaktır. Gerekçeli görüşte, Komisyon, hükümetlerden alınmasını beklediği ihlâli sona erdirici tedbirleri belirtmeli, ayrıca, bu tedbirlerin gerçekleşmesi için ilgili devletlere belli bir süre tanımalıdır. İlgili devletin yalnızca belirtilen tedbirleri alarak ihlâli sona erdirmeye zorunluluğu yoktur; ihlâli sona erdirmek için çeşitli tasarruflarda bulunabilir. Devlete belli bir sürenin tanınması, bu süre içerisinde kendisine karşı dava açılmayacağı için bir çeşit güvence oluşturmaktadır (Hartley, 1990); (Craig & de

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Burca, 2003). Divan, gerekçeli görüş ile verilen sürenin çok kısa olduğu gerekçesiyle davayı reddedebilir. Üye devletlere genellikle bir ya da iki ay süre verilmektedir.¹⁰

Gerekçeli görüşün bağlayıcı gücü bulunmamaktadır. Bu görüşler, tavsiye ve danışma görüşlerine benzerdir (İnan & Başeren, 1986).

ii. Yargısal Aşama

İdarî aşama, kendisinden beklenen sonucu vermezse Komisyon, konuyu Divan önüne getirebilir; ancak buna ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bu konuda Andlaşma m.226'da esnek bir ifade kullanılmakta "...dava açılacağı..."den söz edilmektedir. Divan'a başvuru konusunda takdir yetkisine getirilebilecek tek sınırlama AT Andlaşması m.211 ile Komisyon'a verilmiş olan Andlaşmanın uygulanmasını denetleme yükümlülüğüdür (Parry & Hardy, 1981). Komisyon, bu yükümlülüğünü ihlâl etmediği sürece, konuyu Divan önüne getirmekten kaçınılabilir.

Komisyon, Divan'a başvurulmasına karar verirse, Divan önünde üye devletin yükümlülüğünü yerine getirmediğini kanıtlaması gerekir. Davada, ilgili devletin Komisyon'un gerekçeli görüşüne uyup uymadığı değil, Topluluk hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği araştırılır. İhlâlin varlığını saptaması halinde kararda hangi tasarrufun ihlâli oluşturduğu da belirtilir (İnan & Başeren, 1986).

b. Üye Devletler Tarafından Divan'a Başvurulması

AT Andlaşması 227. Maddeye göre, bir üye devletin, Andlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediğini düşünen başka bir devlet, konuyu Divan önüne getirebilir.

Üye devlet, diğer bir üye devletin bu Andlaşmadan doğan yükümlülüklerini ihlâl iddiasını öncelikle Komisyon önüne getirmelidir.

Komisyon, her iki devlete görüşlerini sunması ve davasını sunması ve diğerinin de yazılı ve sözlü olarak yanıtlanması için fırsat tanır. Olayın önüne gelmesinden itibaren üç ay içinde Komisyon gerekçeli görüşünü bildirmezse Komisyon'a başvuran üye devlet, konuyu Divan önüne getirebilir.

Komisyon'un gerekçeli görüşünü bildirmemesi halinde üye devletin Divan'a başvurabileceği Andlaşmada düzenlenmesine karşılık gerekçeli görüşte Komisyon'un ilgili devletin andlaşmayı ihlâl etmediği eğiliminde olması halinde üye devletin Divan'a gidip gidemeyeceği tartışmalıdır. Üye devletler, bu durumda da Divan'a başvurabilmelidir. Belirtmek gerekir ki, üye devletler, uygulamada kendileri yerine Komisyon'un ihlâl davası açmasını tercih etmektedirler. Bunun sebebi, üye

¹⁰ Komisyon-İrlanda (1984) ECR , 317, Bu davada Komisyon, İrlanda'ya 40 yıldır yürürlükte olan bir yasanın değiştirilmesi için 5 günlük bir süre vermiştir. Divan, bu kadar kısa bir süre verilmesinin doğru olmadığını kararında belirtmiş; ancak davayı reddetmemiştir.

Deniz Kızılsümer

devletin bu yolla dava masrafları, ispat yükü ve diplomatik baskılardan kurtulmalarıdır(Parry & Hardy, 1981).

Komisyon'un açtığı dava kabul edilirse, Divan ilgili üye devletin Andlaşmada yer alan yükümlülüklerini yerine getirmediğine ilişkin bir karar verir. Divan, kararında hangi fiillerin veya ihmalin bu ihlâli doğurduğunu belirtir. Ancak, üye devlete ihlâlin giderilmesi için ne yapılması gerektiğini söyleme veya hukuka aykırı bulduğu ulusal tedbiri iptal etme yetkisi yoktur. İhlâl kararı, bildirici niteliktedir ve ihlâlin tespiti bakımından kesin ve bağlayıcıdır (Arat, 1993); (Hartley, 1990); (Wyatt & Dashwood's, 1993).

AT Andlaşması m.228(1)'e göre, üye devlet, Divan kararına uymak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Üye devletler, gerekli tedbirleri almazlarsa yine yükümlülüklerini ihlâl etmiş olurlar ve bu durumda m.228(2)'ye göre, Komisyon, üye devletten Divan kararına uymama sebepleri hakkında bir açıklama isteyecek; daha sonra tekrar hazırlayacağı gerekçeli görüşünde, devletin Divan'ın hangi noktalarda kararlarına uymadığını belirtecektir. Üye devlet, ikinci gerekçeli görüşle kendisine tanınan süre içinde gerekli tedbirleri almazsa; Komisyon olayı tekrar Divan önüne getirebilir. Komisyon, bu davada durumun özelliklerine uygun olarak, belirli bir miktar para cezasının¹¹ üye devlet tarafından ödenmesini isteyebilir.(Tezcan, 2001)

Divan, ilgili devletin karara uymadığını tespit ederse cezaya hükmedecektir; cezaya hükmedebilme yetkisi, Maastricht Andlaşmasıyla getirilmiştir. Böylece, üye devletlerin Divan kararlarına uyması sağlanacaktır (Mathijsen, 1995); (Hunt, 2001). Ancak, bu düzenlemede birtakım eksiklikler vardır: Öncelikle, üye devletten istenebilecek ceza miktarının üst sınırı belirlenmemiş; ayrıca, üye devletin cezayı ödememesi halinde neler yapılabileceği konusuna madde metninde yer verilmemiştir(Wyatt & Dashwood's, 1993). Kanımızca, burada, 226. ve 227. maddenin ihlâli söz konusu olduğu için yeniden ihlâl davasına ilişkin prosedür başlatılabilir. *Hartley'e* göre, üye devletler, büyük çoğunlukla Divan kararlarına uymalarına karşılık uymama konusunda direnmeleri halinde hukukî yollardan uzaklaşmalı, üye devletler ile Topluluk arasındaki ilişkiler siyasî boyutta ele alınmalıdır(Hartley, 1990).

B. İptal Davaları (Annulment Actions)

a. Genel Olarak

AT Andlaşması ile Topluluk kurumlarına verilen geniş kural koyma yetkisi, bu yetkinin kullanılışı sırasında hukuka uygunluğun denetimini de gerekli kılmaktadır. Topluluk tasarruflarının Andlaşmada belirlenen hallerde iptaline ilişkin olarak getirilen düzenlemeler, bu denetleme işlevinin yerine getirilmesine yöneliktir.

İptal davası, AT Andlaşmasının 230. maddesinde şöyle düzenlenmiştir; "Adalet Divanı, Parlamento ve Konsey'in birlikte, Konsey ve Komisyon ve Avrupa

¹¹ Tezcan, bu cezanın maktu bir tutar(lump sum) veya günlük para cezası(penalty payment) uygulaması şeklinde olacağını belirtmektedir.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Merkez Bankası'nın görüş ve tavsiyeleri dışındaki tasarruflarının, Avrupa Parlamentosunun üçüncü kişileri, etkileyecek tasarruflarının yasallığını denetler.

Bu açıdan Adalet Divanı, bir üye devlet, Avrupa Parlamentosu, Konsey veya Komisyon tarafından açılan yetkisizlik, şekil hükümlerinin ihlâli, Andlaşmanın ya da Andlaşmanın uygulanmasına ilişkin herhangi bir kuralın ihlâli veya yetkinin kötüye kullanılması sebeplerine dayanılarak açılan davalarda karar vermeye yetkilidir.

Aynı şartlar altında her gerçek veya tüzel kişi, kendisine yönelmiş bir karara, kendisini doğrudan ve bireysel olarak etkilediği takdirde görünüşte tüzük şeklinde veya başka bir kişiye yönelmiş bir karara karşı dava açabilir."

i. Üye Devletler, Konsey, Komisyon Tarafından Dava Açılması

İptal davasına konu olabilecek tasarruflar incelendiğinde bunların bağlayıcı nitelikteki Topluluk tasarrufları olduğunu görüyoruz.

Topluluğa üye devletler, Konsey, Avrupa Parlamentosu ve Komisyon bağlayıcı niteliği olan tasarrufların iptali için tedbirin yayınlanması, davacıya bildirilmesi veya davacı tarafından öğrenilmesinden itibaren iki aylık süre içinde açılması ayrıca iptal sebeplerinden birinin bulunması dışında herhangi bir sınırlamaya tâbi olmadan dava açabilirler. Davacının tasarrufun iptalinden bir menfaati olması şartı, artık aranmamakta; belirtilen kurumların açacakları iptal davalarında menfaatlerinin olduğu varsayılmaktadır (Wyatt & Dashwood's, 1993).

ii. Gerçek ve Tüzel Kişiler Tarafından Dava Açılması

Gerçek ve tüzel kişilerin dava açabilmeleri bazı ek şartlara tâbi tutulmuştur; m.230(4) metninden yalnızca kararlara karşı dava açabileceği anlaşılmaktadır.

Kendilerine yönelik karara karşı

"Kendilerine yönelik karar" ifadesi uygulamada fazla sorun yaratmamaktadır. Konuya ilişkin tek sorun, tasarrufun doğru sınıflandırılması noktasında ortaya çıkmaktadır (Parry & Hardy, 1981).

Tüzük görünümünde ve başka kişiye yönelmiş karara karşı

Belirlenen bu iki tür tasarrufa karşı iptal davası açabilmek için davacının ek şart olarak bu tasarrufların kendisini doğrudan ve bireysel olarak etkilediğini kanıtlaması gerekir.

Tüzük Görünümünde Karar;

Deutz und Gelderman-Konsey Davasındaki gerekçeli görüşünde Hukuk Sözcüsü Mischo, bu tür tasarruflar için iptal mekanizmasının işletilmesinin nedeni olarak, Topluluk kurumlarının aslında karar olarak çıkartılması gerekirken yargı denetiminde kaçmak amacıyla tüzük şeklinde çıkarttıkları tasarrufların bu yolla denetlenmesinin amaçlandığını ifade etmiştir.¹²

Bir tasarruf, biçim ve meydana getirilme yöntemi bakımından tüzük görünümünde olmasına karşılık aslında özel bir kişinin menfaatini doğrudan

¹² 26/86, Deutz und Geldermann-Konsey, (1987), ECR, s.945.

Deniz Kızılsümer

doğruya ve bireysel olarak etkileyen bir karar karakteri gösteriyorsa o işlem aleyhine iptal davası açılabilir.

Başka bir kişiye yönelmiş karar;

Karar, üye devlete yönelik olarak çıkartılmışsa gerçek ve tüzel kişilerin dava ehliyeti kabul edilecek midir? Divan, Les Verts-Parlamento kararında¹³ bu soruyu yanıtlamış ve üye devletlerin bu bakımdan başka kişi sayılacağını belirterek, gerçek ve tüzel kişilerin bir devlete yönelmiş bir karar karşı da dava ehliyetine sahip olduğunu belirtmiştir.

Doğrudan Etki

Bir tasarruf, ilgili kişinin hukukî durumunu muhakkak belli bir şekilde etkileyecekse doğrudan etki söz konusudur(Wyatt & Dashwood's 1993). Topluluk tasarrufunun üye devlete uygulanabilmesi için üçüncü bir kurumun takdir yetkisine, katılımına ihtiyaç varsa Divan'a başvuran kişi bakımından doğrudan etki şartı gerçekleşmemiştir (Weatherill & Beaumont, 1993).

Bireysel Etki

Bireysel etki, yalnızca hukukî durumları etkilenen kişilerin bu karara karşı dava açabileceğinin kabul edilmesi şeklinde açıklanabilir; ancak bu açıklama yetersizdir. Divan, Plaumann-Komisyon davasında¹⁴ "Kararın yöneldiği kişi dışındaki biri tarafından iptalinin istenebilmesi için bu kararın başvuran kişiyi kendisine ait olan özel niteliklerinden dolayı, onu diğer kişilerden ayıran bazı özellikler nedeniyle aynen yöneldiği kişi gibi etkilemesi gerektiğini ancak bu şart gerçekleştiği takdirde dava ehliyetine sahip olunabileceğini" belirtmiştir.

b. İptal Davasının Sebepleri

Uygulamada, açılan davalarda belirtilen iptal sebeplerinden birkaçının birarada bulunması mümkündür.

Yetkisizlik

Yetkisizlik sebebiyle Topluluk tasarruflarının iptal edilebilmesi, Topluluk kurumlarının yalnızca kendilerine andlaşmalarla açıkça verilen yetkileri kullanabilmelerine ilişkin AT Andlaşması 2. maddesinde ifadesini bulan Topluluk hukuku genel ilkesini teyit etmektedir. Topluluk kurumları yasama tasarrufunda bulunurken kendilerine verilen bir yetkiye dayanmamışlarsa, bu tasarruf yetkisizlik sebebi ile iptal edilir. Konsey ve Komisyon, tasarrufta bulunurken bu tasarrufun giriş kısmında yasal dayanağını da belirtmek zorundadırlar. Bu sayede, tasarrufun o kurumun yetkisi dahilinde olup olmadığını belirlemek kolaylaşmaktadır (Hartley, 1990).

¹³ 294/83, Les Verts-Parlamento (1986) ECR, s. 1339.

¹⁴ 25/62, Plaumann-Komisyon (1963) ECR, s. 95.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Esaslı Şekil Şartlarının İhlali

Andlaşmada ve usul kurallarında hukukî tasarrufların geçerli olarak kabulü için bazı şekil şartları öngörülmüştür. Bu şekil şartlarına uyulmaması halinde tasarruf iptal edilir. Bir Topluluk tasarrufunun bu nedene dayanılarak iptal edilebilmesi için şekil ve usule ilişkin sakatlığın esaslı olması gerekir. Bu sebeple, hangi şartların esaslı şekil şartı olduğunun belirlenmesi gerekir. Bunun için ihlâl edilen hükmün işlevi ve ihlâlin sonuçları dikkate alınmalıdır. Bir Divan kararına göre, yerine getirilmediği takdirde tasarrufun kapsamının önemli ölçüde değişmesine yol açan şartlar esaslı şekil şartıdır (Wyatt & Dashwood's, 1993).

Andlaşmanın ve bu Andlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Herhangi bir Kuralın İhlali

Andlaşmanın ihlali ifadesinden yalnızca, AT Andlaşması değil bağlayıcı niteliği olan ikincil Topluluk tasarrufları, (Arat, 1993) üçüncü ülkelerle yapılan Topluluğu bağlayan Anlaşmalar da anlaşılmalıdır (Mathijsen, 1995).

"Bu andlaşmanın uygulanmasına ilişkin kurallar" ifadesi ise hukukun ve uluslararası hukukun genel ilkelerini belirtmektedir. Bu ilkeler, üye devletlerin hukuklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Divan'ın

kararlarını verirken başvurduğu diğer hukuk genel ilkeleri ise dava hakkı, ticarî ortaklık kurma özgürlüğü, eşit işlem, adli kesinlik, orantılılık, iyi niyet kuralı, ne bis in idem kuralı ve idarî işlemlerde eşitlik kuralıdır (Azrak, 1982).

Yetkinin Kötüye Kullanılması

Topluluk organlarına bir yetki verilmiş olmasına karşılık bu yetki öngörülen meşru amacı dışında kullanılmışsa yetkinin kötüye kullanılma durumu söz konusu olur. Divan, önüne gelen pek az olayda yetkinin kötüye kullanılmasını iptal sebebi olarak kabul etmiştir (Mathijsen, 1995). Bunun sebebi, bunun ispatının güç olmasıdır. Somut olayda, yapılan tasarrufun içeriği ve tasarruf meydana getirilirken gelişen olaylar, ispat aracı olarak kullanılabilir (Hartley, 1990).

c. İptal Davasına İlişkin Karar ve Etkileri

Madde 231(1)'e göre, dava yerinde görülürse, Divan, ihtilâf konusu tasarrufun geçersiz olduğunu açıklar.

Divan'ın geçersizliği açıklanan tasarrufun yerine geçecek bir düzenlemede bulunma yetkisi yoktur.

233. madde ile "İlgili kuruma, Divan kararlarına uygun olarak gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü" getirilmiştir. Bu yükümlülük, iptal edilen tasarrufun yerine yenisinin ivedilikle konulmasını gerektirir. Teorik olarak, Divan'ın iptal kararı, tasarrufun hiç meydana gelmemiş olması sonucunu doğurur. Yazarlar, iptal kararının *ex tunc* ve *erga omnes* etkisinden söz etmektedir. İptal kararının *ex tunc* etkisi tasarrufun yürürlüğe girdiği andan itibaren geçersiz olmasını; *erga omnes* etkisi ise bu geçersizliğin davaya taraf olmayanlar da dahil herkesi bağlamasını ifade eder.

Deniz Kızılsümer

Andlaşma m.231(2)'yle iptal kararlarının etkisini sınırlandırma olanağı tanınmıştır. Buna göre, Divan eğer gerekli görürse, iptaline karar verdiği tüzüğün kesinleşmiş saydığı etkilerini belirtir. Bu hükümle, karardan evvel iptal edilen tüzüğe dayanılarak yapılan işlemler sonucunda meydana gelen hukukî durumun korunması sağlanır. Tüzüğün iptal edilmesiyle doğacak boşluğun ortaya çıkarabileceği aksaklıkların bir ölçüde önlenmesi amaçlanmıştır (Wyatt & Dashwood's, 1993).

C. Hareketsizlik Davaları (Actions for Failure to Act)

AT Andlaşması 232. maddesine göre, "eğer, Avrupa Parlamentosu, Konsey veya Komisyon'un hareketsiz kalması, Andlaşmanın ihlâli sonucunu doğuruyorsa, üye devletler ve diğer Topluluk kurumları ihlâlin tespit edilmesi amacıyla Divan'a başvurabilirler. Bu dava, ancak ilgili kurum konuya ilişkin olarak bir tasarrufta bulunmaya davet edilmişse, Divan tarafından kabul edilebilir. İlgili kurum kendisine başvurulduktan itibaren iki ay içinde bir girişimde bulunmazsa; dava, bu sürenin sona ermesinden itibaren iki ay içinde açılabilir.

Her gerçek veya tüzel kişi, önceki fıkrada belirlenen prosedüre uyarak bir Topluluk kurumunun tavsiye ve görüş dışında kendisine yönelik bir tasarrufta bulunmaktan kaçınması halinde Divan'a şikayet edebilir.

Aynı şartlar altında, AMB'nın yetki alanına giren konularda AMB tarafından ve AMB'na açılacak davalarda da yetkilidir."

232. maddeye göre açılan davanın kabul edilmesi halinde, 233. madde Andlaşmaya aykırı hareket eden kuruma Divan'ın kararına uymak için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu tedbirler karardan makul bir süre sonra alınmalıdır; Divan kararları tespit niteliği taşıdığı ve Divan'ın zorlama tedbiri, yaptırım uygulaması veya ilgili kurumun yerine geçerek bir tasarrufta bulunması mümkün olmadığına göre verilen kararın yerine getirilmesi ilgili kuruma kalmaktadır(Arat, 1993).

Birçok yazar ve Divan kararı, hareketsizlik davaları ile iptal davaları arasında benzerlikler olduğunu vurgulamakta(Azrak, 1982); (Mathijsen, 1995); (Günuşur, 1993)¹⁵ hatta hareketsizlik davasını düzenleyen hükümlerdeki boşlukların iptal davasına ilişkin hükümlerin uygulanması yoluyla doldurulması gerektiğini belirtmektedir(Arat, 1993).

Ayrıca belirtmeliyiz ki, "girişimde bulunması" ifadesinin belirsizliği ve Divan tarafından oldukça dar yorumlanması sebebiyle hareketsizlik davaları çok nadir başarıya ulaşmakta; genellikle son başvuru yolu olarak kabul edilmektedir(Wyatt/Dashwood's, 1993); (Parry& Hardy, 1981).

¹⁵ 15/70, Chavalley-Komisyon (1970), ECR, s. 975, Divan'a göre, Topluluk kurumu kendisine başvurulduktan sonra hareketsiz kalmayarak başvurana olumsuz bir cevap verecek olursa bu cevabın iptali de 230. (eski 174. m.) maddeye göre istenebilir. Bkz.: 302/87 Parlamento-Konsey (1988) ECR, s. 5615.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

D. Önkarar Prosedürü (Preliminary Procedure)

Avrupa Topluluğu hukukunun yorumlanması ve uygulanması bakımından tek yetkili mahkeme ATAD değildir; ulusal mahkemeler de önlerine gelen davalarda Topluluk hukukunu uygulamaktadırlar. Çeşitli ulusal hukuk düzenlerinde birbirlerinden farklı kuralların bulunması sebebiyle uygulamada yeknesaklığın sağlanması her zaman mümkün olmayabilir. Oysa, amaçlanan Topluluk hukukunda birliğin sağlanması ve korunmasıdır. Bu da, yalnızca aynı normların Topluluk seviyesinde kararlaştırılmasıyla sağlanamaz. Ayrıca, Topluluk normlarının bütün üye devletlerde aynı şekilde yorumlanması ve uygulanması gerekir. Önkarar prosedürü ile ATAD, Topluluk hukukunun ne şekilde yorumlanacağına ilişkin olarak ulusal mahkemeler bakımından bağlayıcı yorumlar yapmaktadır. Bu prosedür sayesinde Topluluk hukukunun parçalanması önlenmekte, Topluluk normlarının aynı şekilde yorumlanması ve uygulanması sağlanmaktadır(Arsava, 1989).

Önkarar prosedüründe asıl dava, üye devletlerden birinin ulusal mahkemesinde açılmıştır; ancak davanın ulusal mahkemelerde karara bağlanması için bir Topluluk hukuku kuralının yorumlanmasına veya Topluluk kurumlarının yapmış olduğu tasarrufun geçerliliğinin denetlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu sorun, ulusal mahkeme bakımından "bekletici mesele" niteliğini taşır. Ulusal mahkeme, böyle bir durumla karşılaştığında davayı durduracak, Divan'ın konuya ilişkin kararını bekleyecek; Divan'dan gelen cevap üzerine önündeki davanın konusu olan asıl sorunu bu cevabı dikkate alarak çözecek; davayı hükme bağlayacaktır(Arat, 1981).

Günümüzde, Divan'a gelen davaların yarısı önkarar prosedürü izlenerek Divan önüne getirilmektedir(Hunt, 2001).

Belirtmemiz gerekir ki, *Amsterdam Andlaşmasının K.7(1)* hükmüyle(AB Andlaşması 35. madde), Divan'a "çerçeve kararların, kararların, Sözleşmenin VI. Başlığı (Polis ve Cezaî İşlerde Yargısal İşbirliği) çerçevesinde yapılacak sözleşmelerin yorumu ve bunları uygulamak için başvurulacak tedbirlerin geçerliliği ve yorumu konusunda önkarar yetkisi" tanınmıştır. VI. Başlık bakımından önkarar prosedürü yalnızca bu konuda Amsterdam Andlaşmasının imzalanması veya daha sonra herhangi bir zamanda açıklamada bulunarak Divan'ın yetkisini kabul eden devletler bakımından geçerli olacaktır.

AB Andlaşmasının 68. maddesine göre ise, kararları aleyhine üst yargı yoluna başvurulamayan ulusal mahkemeler, bir karar vermeleri için gerekli ise yeni Başlığın (sığınma, göç, kişilerin serbest dolaşımı, özel hukuka ilişkin konularda yargısal işbirliği) ya da buna dayanılarak yapılan Topluluk işlemlerinin geçerliliği ve yorumu konusunda Divan'a başvurabilirler.

Ayrıca, Konsey, Komisyon veya bir üye devlet de bu Başlığa ilişkin konuların yorumu için veya Topluluğun bu Başlığı esas alarak yaptığı işlemlere karşı Divan'a başvurabilir.

Deniz Kızılsümer

a. Önkarar Başvurularında Usul

Önkarar prosedüründe Divan ile ulusal mahkeme arasında hiyerarşik bir ilişkiden çok işbirliği söz konusudur. Önkarar prosedürü hiçbir şekilde bir üst yargı organına başvuru olarak nitelenemez. Önkarar başvurularında teknik anlamda taraflardan söz edilemez; yalnızca Divan'la ulusal mahkeme arasında bir diyalog söz konusudur. Ulusal mahkemedeki davanın tarafları, önkararın yeniden gözden geçirilmesini veya yorumlanmasını isteyemezler(Craig & de Burca, 2003).

b. Önkararın Konuları

234. Maddede "...bu Andlaşmanın yorumu...", ifadesi kullanılmaktadır. İfade, yazarlar tarafından geniş yorumlanmıştır. Buna göre, AT Andlaşmasının yanında, Andlaşmada değişiklik yapan Andlaşmaların, Katılma Andlaşmalarının yorumu söz konusu olduğunda da önkarar prosedürüne başvurulabilir. Önkarar başvurularında Divan, yalnızca önüne gelen Topluluk tasarruflarının yorumunu yapar; somut olay bakımından Topluluk normunu ulusal mahkeme uygular(Craig & de Burca, 2003).

Topluluk tasarruflarının yorumu ve geçerliliği ise uygulamada bir Topluluk tasarrufuna dayanılarak yapılmış olan iç hukuk düzenlemesinin geçersizlik sebebi ile ulusal mahkemeye gitmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Ancak, uygulanmak üzere ulusal mahkemenin önüne getirilen Topluluk tasarruflarının geçerliliği konusunda da Divan'a başvurulabilir (Arnull, 1990).

c. Önkarar Prosedüründe Mahkeme

İkinci fıkrada, ulusal yargı organlarının "kendi hükmünü verebilmek için Divan kararının gerekli olduğu görüşüne varması" halinde önkarar prosedürü çerçevesinde Divan'dan yorum isteyebileceği düzenlenmiştir. Andlaşma, bu durumda Divan'a gidip gitmeme konusunda ulusal yargı organına takdir yetkisi tanımıştır. Divan, hangi durumlarda ulusal mahkemenin önkarar yöntemine başvurulması gerektiğine ilişkin olarak belli kıstaslar önermekten kaçınmaktadır(Cuthbert, 1992). Divan, ulusal mahkeme tarafından yapılan önkarar başvurusunun sebeplerini tartışmaz. İlk derece ve Topluluğa üye bazı devletlerde üst derece mahkemeleri arasında yer alan ikinci derece mahkemelerinin bu konuda takdir yetkisi olduğu kabul edilmektedir(Günüğur, 1995).

Üçüncü fıkraya göre ise, sorun iç hukuk bakımından kararları aleyhine kanun yollarına başvurulmasına imkan bulunmayan bir ulusal mahkeme önünde ortaya çıkması halinde bu yargı mercii Divan'a başvurmakla yükümlüdür. Bu hüküm, emredici niteliktedir. Yalnızca önüne gelen bütün davalar bakımından nihai mahkemeler ya da yüksek mahkemeler değil, ele alınan dava bakımından son kararı veren bütün mahkemeler bu dava için önkarar prosedürüne başvurmakla yükümlüdür(Wyatt & Dashwood's, 1993).

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

d. Önkararın Etkisi

Önkararın etkisi denildiğinde, esas olarak, ulusal mahkemelerin önlerindeki davanın temelini oluşturan sorunun çözümünde önkarara uymaları; verilen önkararı kararlarında göz önüne almaları anlaşılır. Önkararın en önemli özelliği, Topluluk hukukunun yorumunda veya Topluluk tasarrufunun geçerliği veya geçersizliğine ilişkin olsun bir tespit kararı olması; açıklayıcı nitelik taşıması; genel etkiye sahip olması ve bu etkinin geriye yürümesidir.

Başvuruda bulunan mahkeme, esas davaya ilişkin kararında, Topluluk hukuku hükümlerine Divan tarafından getirilen yorumu tam olarak kullanmalıdır. Diğer üye mahkemeleri de kararlarında Divan tarafından verilen önkarara uygun hareket etmek zorundadırlar. Buna karşılık, Divan gelecekteki davalar bakımından kararını değiştirme imkanını elinde tutmaktadır. Bu da ancak ulusal mahkemelere aynı konuya ilişkin olarak Divan'a yeniden başvurma hakkının tanınması ile mümkün olur. Bu sebeple, Divan önüne gelen önkarar başvurularını sırf daha evvel aynı konuya ilişkin bir karar verdiği gerekçesiyle hemen reddetmemekte; başvuruyu esastan inceledikten sonra, önceki kararının yeterince açık olduğunu veya eski kararı verirken göz önünde tuttuğu sebeplerden başka bir sebebe dayanmadığını belirterek yeni bir önkarar vermemektedir(Arat, 1993).

Önkarar geriye yürür. Topluluk hukuku kuralını yorumlayan veya bir tasarrufun geçersizliğine ilişkin karar geriye yürür. Bir Divan kararında, Topluluk hukukunun yorumlanmasına ilişkin kararın bu kuralın kapsamını, anlamını belirlediği ve netleştirdiği vurgulanmakta ve önkararın yürürlüğe girmesinden itibaren önkararda belirtildiği şekliyle anlaşılması ve uygulanması gerektiği belirtilmektedir.¹⁶

E. Akitdışı Sorumluluk Davaları (Damages Actions)

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Topluluğun akitten doğan sorumluluğu söz konusu akdin hükümlerine göre tespit edilir.

Akitdışı sorumluluk durumlarında ise, AT Andlaşması 235. Maddeye göre, Divan'ın akitdışı sorumluluktan doğan zararların tazmini ile ilgili olan ihtilaflarda m.288(2)'ye göre yargı yetkisi vardır.

M.288(2)'de, "Akitdışı sorumluluk halinde Topluluk, üye devletler hukuklarında ortak olan prensiplere göre kurumların veya çalışanların görevlerini yerine getirirken ortaya çıkan zararları tazmin eder." hükmü vardır.

Divan, uzun bir süre akitdışı sorumluluk davasının yalnızca tasarrufun iptaline bağlı olarak açılabilceğini kabul ettikten sonra bu içtihatından dönmüş; iptal ve tazminat taleplerinin birbirinden bağımsız davalar olduğunu vurgulamıştır. AT Andlaşmasında tazminat başvuruları, davanın özel niteliklerine uygun olarak, bazı şartlara tâbi bağımsız bir dava türü olarak düzenlenmiştir. Bu sebeple,

¹⁶ Amministrazione delle Finanze dello Stato-Denkavit Italiana (1980) ECJ, 1205.

Deniz Kızılsümer

tazminat davası açmadan evvel diğer dava türlerine başvurma zorunluluğu ve gereği yoktur.¹⁷

AT Andlaşmasında tazminatın şartları açıkça belirtilmemiş olmasına karşılık Divan kararlarında tazminat şartları belirlenmiştir. Bu şartlar, Topluluk tasarrufunun hukuka aykırı olması, zararın ortaya çıkması, zararlar hukuka aykırı tasarruf arasında nedensellik bağının bulunması ve kusurdur.¹⁸

Zarar, Topluluk çalışanlarından birinin fiili sonucu doğmuşsa; Topluluk kurumu ancak çalışan o sırada Topluluktaki görevini yerine getiriyorsa m.288(2)'ye göre sorumlu olur. Divan, bu konuda sorumluluğun kapsamını son derece dar yorumlamaktadır. "...görevini yerine getirirken..." ifadesinden ajanın Topluluk adına, Topluluğa ait bir yetkiyi kullanması anlaşılmaktadır. Bu fiil, görevin gerekleriyle doğrudan ilgili olmalıdır. Bu konuda, çoğu defa örnek olarak verilen Sayag-Leduc davasında¹⁹, Divan, Topluluk çalışanlarının kendi özel araçlarıyla bir kaza yaptıklarında, Topluluğun sorumluluğunun istisnai olarak, yalnızca, çalışanın kendi arabasını kullanmadan yetişemeyeceği, acil bir durumun olması halinde kabul edilebileceğini belirtmiştir.

Akitdışı sorumluluk davaları, dava sonucunda verilen hüküm bakımından tam yargı davası niteliğindedir. Divan, bu davada, tarafların iddia ve savunmalarında yer alan hukukî ve maddî unsurları esastan inceler; hukuken tam bir değerlendirme yapar; olaydan sonraki gelişmeleri göz önüne alır ve kendi görüşlerini de ekleyerek bir uygunluk denetimi yapar. Bunlardan sonra, ayrıca, davacının bir zarara uğradığının da tespit edilmesi halinde bu durumun telafisine, yani zararın giderilmesine karar verir(Arat, 1993).

Uygulamada, tazminat miktarı, Divan tarafından belli bir süre içinde tayin edilmek kaydıyla davanın taraflarına bırakılmaktadır(Mathijsen, 1995).

F. AT Andlaşması 300. Madde Uyarınca Bildirilen Görüşler

Avrupa Parlamentosu, Komisyon, Konsey veya herhangi bir üye devlet, yapılacak bir uluslararası andlaşmanın AT Andlaşması hükümlerine uygun olup olmadığı konusunda, Divan'dan görüş isteyebilir.

Divan'ın bu maddeye dayanarak vereceği görüşlerin hukukî niteliği nedir? Bazı yazarlar, Divan'ın kararlarının "danışma görüşü verme" şeklinde düşünülmeceğini belirtmişlerdir. Danışma görüşü verilmesi, yargı kararı olmayacağı için bağlayıcılığı yoktur. Oysa ki, bu karar bağlayıcıdır. Bu husus, madde metninden açıkça anlaşılmaktadır. Diğer bir kısım yazar ise orta yolu izlemiş; bu görüşlerin önemli hukukî sonuçları olduğunu, bu sebeple salt danışma niteliği taşımayacağını belirtmiştir. Divan da, bu görüşlerin danışma niteliğinde olmadığını, diğer Divan kararları gibi bağlayıcı olduğunu belirtmiştir(Arat, 1993). Divan, 300.

¹⁷ 4/69, Lütticke-Komisyon (1971) ECR, s. 325.

¹⁸ Richart Pool-Konsey (1980) ECR, s. 569; Compagnia Italiana Alcool-Komisyon, 7.4.1992 tarihli karar, par. 46.

¹⁹ 9/69, Sayag-Leduc (1969) ECR, s. 329.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Madde uyarınca belirttiği bir görüşte, yalnızca tasarlanan uluslararası andlaşmanın kurucu andlaşma hükümleri ile bağdaşıp bağdaşmadığını değil, aynı zamanda böyle bir andlaşmaya Topluluğun ve herhangi bir kurumun taraf olup olamayacağına da yanıt verdiğini belirtmektedir.²⁰

G. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Davaları (Proceedings Under Contractual Arbitration Clauses)

AT Andlaşması 238. maddeye göre, "Topluluk tarafından veya Topluluk adına yapılan kamu hukuku veya özel hukuk sözleşmelerinde yer alan tahkim şartı(arbitration clause) uyarınca, bu sözleşmeden doğan ihtilâfları karara bağlama konusunda Divan yetkilidir."

Madde metninde "tahkim şartı" ifadesi yerine "yetki şartının" kullanılması yerinde olurdu. Hakemlik kararları birçok ülkede mahkeme denetimine tâbi iken burada Divan'a bir yetki verilmektedir. Yetki şartı, Uluslararası Özel Hukukta belli bir devletin mahkemelerine davaya bakması konusunda yetki veren sözleşme hükmüdür. Taraflar burada da yaptıkları sözleşmede, çıkabilecek ihtilâflar için Divan'ı yetkili kılmaktadırlar. Divan'a bu madde uyarınca verilen yetki ihtiyaridir ve şimdiye kadar bu yola çok az başvurulmuştur.

Taraflar yaptıkları sözleşmede uygulanmasını istedikleri hukuku açıkça belirtmelidirler. Divan, belirlenen hukuku AT Andlaşması 238. Madde uyarınca uygulayacaktır. Bu maddede Topluluğun sözleşmeden doğan sorumluluğunun sözleşmeye uygulanacak hukuk esas alınarak belirleneceği düzenlenmiştir. Uygulanacak hukuk, ulusal hukuk olarak gösterilmişse sözleşmeye uygulanacak hukuk, belirtilen devletin kanunlar ihtilâfı kurallarına göre belirlenecektir (Hartley, 1990). Uygulanacak hukukun açık veya zımnî olarak belirlenmediği veya Topluluk hukukunun uygulanması gereken hallerde ise bazı yazarlar, uygulanacak hukukun Sözleşmeden Doğan Sorumluluğa Uygulanacak Hukuk Hakkındaki AT Sözleşmesinde yer alan ilkelere göre belirlenmesini önermişlerdir (Weatherill, 1993)(Hartley, 1990; aksi görüş için Craig & de Burca, 1996). Komisyon, yapacağı sözleşmelerde mutlaka böyle bir şarta yer vermektedir. Bu konuya ilişkin olarak verilen bir Divan kararında, düzenlenen tahkim şartının sözleşmenin yakından irtibatlı olduğu bir üye devlet hukukunun uygulanması ile çözülemeyeceği belirtilmiştir.²¹

İlk Derece Mahkemesi (İDM)

Avrupa Topluluğunun kurulmasından bu yana Divan'ın dava işyükü gün geçtikçe artmıştır; günümüzde bir dava ortalama iki yılda sonuçlanmaktadır. Divan'ın iş yükünü hafifletmek amacıyla, Tek Avrupa Senedinin 11. Maddesi, AET

²⁰ Opinion I/91, Opinion on the Draft Agreement on a European Economic Area, 1991, ECR, I-000.

²¹ 1/55 Kengall-Ortak Assemble, (1955), ECR, s. 151, 43, 58/59.

Deniz Kızılsümer

Andlaşmasında değişiklik yaparak "Divan'ın talebi üzerine Avrupa Parlamentosu ve Komisyon'un görüşlerini aldıktan sonra İlk Derece Mahkemesi kurulması konusunda Konsey'e yetki vermiştir". Bunun üzerine Konsey, 24 Ocak 1988'de kabul ettiği bir Kararla, Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesini (Court of First Instance) kurmuştur.²²

Önceleri, İlk Derece Mahkemesi, karmaşık maddi olayları içeren davaları karara bağlayan, sınırlı yetkilere sahip bir yargı organı olarak kurulmuş olsa da *günümüzde Nice Andlaşmasının yürürlüğe girmesiyle İDM'nin yetkileri önemli ölçüde artmıştır*. Belirtmemiz gerekir ki, önemli ve Topluluk hukukunun birliğini sağlamaya yönelik konular Divan'ın yetkisi içinde kalmaya devam etmektedir.

Mahkeme, 25 yargıçtan oluşmaktadır.²³ Mahkeme Başkanı, yargıçlar arasından seçilir. Mahkeme'nin özel bir Sekreteryası ve idari memurları bulunmaktadır.²⁴ Başkan, her dava için bir raportör yargıç atar; bu yargıç davayı başından itibaren izleyerek bir karar taslağı hazırlar. Daha sonra bu karar taslağı diğer yargıçlar tarafından ele alınarak bir karar oluşturulur; ve açık duruşmada halka açıklanır. Mahkemede özel hukuk sözcüleri bulunmamaktadır; ancak bir yargıç belli bir davada hukuk sözcüsü olarak görev yapabilir.²⁵

Dava yazılı ve sözlü safhalardan oluşur. Mahkeme de, Divan gibi yalnızca önemli davaları, üyelerinin tümünün katılımıyla ele alır; diğer davalar ise 3 veya 5 yargıçlı Dairelerde görülmektedir. 1999 yılından bu yana Mahkeme tek yargıçla davalara bakabilmektedir.²⁶

I. Yargı Yetkisi

1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren *Nice Andlaşması*, İDM'nin yetkilerini önemli ölçüde genişletmiştir. Önceleri Divan' a bağlı olarak kurulan İDM bugün artık bağımsız bir mahkeme niteliğindedir. Her iki yargı organı da kendi görevleri dahilinde AT Andlaşmasının uygulanması ve yorumlanmasında hukukun gözetilmesini sağlayacaklardır.²⁷ Nice Andlaşması, Divan ile Mahkeme arasında yetki dağılımını yeniden yapmış; ayrıca Mahkeme Statüsüyle Mahkemenin yetkilerinde yeni değişiklikler yapma imkânı da getirmiştir. Mahkeme Statüsünün Avrupa Topluluğu Andlaşmasının ek Protokolü olduğunu belirtmemiz gerekir. İlk Derece Mahkemesinin *Statüsüyle İDM'nin diğer bazı davalarda da yetkili olacağı düzenlenebilir*. Statüde yapılacak değişikliklerle İDM'nin yetkisi artırılabilir (Hunt, 2001).

AT Andlaşmasının *yeni* 225. maddesiyle, İDM, Andlaşmanın 230., 232., 235., 236. ve 238. Maddelere göre açılacak davalar bakımından yetkili kılınmıştır.

²² 88/ 591 sayılı Konsey Kararı, 1988 OJ L 319.

²³ İDM Statüsü m. 48

²⁴ AT Andlaşması m.224

²⁵ İDM Statüsü m. 49.

²⁶ İDM Statüsü m.50.

²⁷ AT Andlaşması m.220.

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Yukarıda incelediğimiz dava türlerinden birçoğu Nice Andlaşmasıyla birlikte artık İDM'nin görev alanına girmiştir.

- Öncelikle, AT Andlaşması 236. Maddesinde düzenlenen Toplulukla çalışanları arasındaki davalar; belirtmemiz gerekir ki, bu dava türü Nice Andlaşmasından evvel de İDM'nin yetkisindeydi.
- 230. ve 232. Maddeye göre "gerçek kişiler ve şirketler tarafından açılacak iptal davaları(annulment action) ve hareketsizlik davaları(failure to act)". Ancak bu davalar, Topluluk organları ve üye devletler tarafından açılacaksa Divan yetkili olmaya devam etmektedir.
- 235. Maddeye göre "gerçek kişi ve şirketler tarafından açılan akitdışı sorumluluk davaları."
- 238. Maddeye göre, "gerçek kişi ve şirketler tarafından açılacak akitten doğan davalar."

Genel olarak, *gerçek kişi ve şirketler tarafından açılacak davalarda Nice Andlaşmasından sonra İDM'nin yetkili olduğunu*; diğer davalarda ise Divan'ın yetkisinin devam ettiğini söyleyebiliriz. Nice Andlaşmasıyla birlikte İDM, istisnai konularda yetkili bir mahkeme olmaktan çıkarak asıl yetkili mahkeme haline gelmiştir.

Hemen belirtelim ki, m.225(1)'de yargısal panellere verilen ve Statü ile Divan'a bırakılan diğer konularda Mahkemeye başvurulamayacağı düzenlenmiştir. Ancak, Mahkeme, Statü ile, 225. Maddede açıkça belirtilenlerin dışındaki davalarda da yetkilendirilebilir. Divan ise 226. Maddede düzenlenen ihlâl davaları bakımından yetkili olmaya devam etmektedir.

Topluluk hukukunun olgunlaşmasıyla birlikte İDM'nin birçok dava türünün ele alındığı bir mahkeme, Divan'ın ise bir temyiz mahkemesi haline gelmesi mümkün olacaktır. (Heffernan, 2003) Yapılan değişiklikler bu yönde de olsa günümüzde Divan'ın bir temyiz mahkemesi niteliğinde olduğunu söylemek mümkün değildir.

İDM'nin verdiği kararlara karşı Divan'a yalnızca hukukî bakımdan başvurulabilir; ve başvuru şartları da Statüde düzenlenecektir.²⁸ Bu maddeye uygun olarak Divana başvurma sebepleri Statü 58. Maddede düzenlenmiştir. Bunlar, Mahkemenin yetkisizliği, başvuranı olumsuz bir şekilde etkilemesi halinde usul kurallarının ihlâli ya da Topluluğun diğer kurallarının ihlâlidir.

II. Önkara Prosedürü

Nice Andlaşması m.225(3)'de, *Statüde belirlenecek belli alanlarda 234. Maddeye göre Mahkeme'ye önkara istemiyle* başvurulabileceği düzenlenmiştir.

Yapılan bu değişiklikle, önkara prosedürü konusunda Divan tek yetkili makam olmaktan çıkmıştır. Belirtmelidir ki, bu değişikliğin uygulanması için

²⁸ AT Andlaşması m.225(2)

Deniz Kızılsümer

Statünün değiştirilmesi gereklidir. Nice Andlaşmasıyla getirilen değişiklikte yeralan "Statüde düzenlenecek belli alanlar" ifadesi maddi birtakım konuların açıkça belirlenmesini gerektirmektedir. Bunlar, halen İDM'nin yoğunlukla karara bağladığı teknik birtakım konular ya da rekabet konusu olabilir.

Aşağıda ele alacağımız üzere, yargısal paneller tarafından verilen kararlara karşı İDM'ne ikinci derece mahkemesi olarak başvurulabilir. Yargısal panellerin görevli olduğu konularda da önkarar başvurularının İDM yapılması önerilebilir.(Heffernan, 2002) Burada Heffernan, önkarar başvurularının belli alanlar belirlenerek İDM'ne bırakılmasını eleştirmekte ve her olayda konular bakımından kesin bir ayırımın yapılamayacağını belirtmektedir. Öyle bazı davalar olabilir ki, birkaç farklı konuyu içinde barındırabilir; bu tür davaların sınıflandırılması çok güç olacaktır. Oysa, yapılması gereken sık sık karşılaşılan, sıradan önkarar başvurularına İDM'nin bakması, tartışmalı konularda ise Divan'ın yetkili olmaya devam etmesidir.(Heffernan, 2002)

M.225(3)(3) göre ise, Mahkeme tarafından önkarar yöntemine göre verilen kararlar, istisnâ olarak, Topluluk hukukunun bütünlüğü ve tutarlılığı etkilenecekse Statü ile belirlenen sınırlamalar dahilinde Divan tarafından denetlenebilir(review).

III. Yargısal Paneller (Judicial Panels)

Nice Andlaşması ile Topluluk yargı sistemine ayrıca *yargısal paneller* kavramı girmiştir. AT Andlaşmasının yeni 225a Maddesine göre, "Konsey, Komisyondan gelen teklif üzerine Avrupa Parlamentosu ve Divan'a danıştıktan sonra veya Divan'ın talebi üzerine Avrupa Parlamentosu ve Komisyona danıştıktan sonra oybirliği ile belirlenen bazı alanlarda ilk derecede görev yapmak üzere yargısal paneller kurulabilir." Yargısal paneller, Topluluk yargı sistemi hiyerarşisinde alt derece mahkemeleri olarak görev yapacaklardır(Yataganas, 2001, Craig & de Burca, 2003);²⁹ ve İDM'ne bağlı olacaktır.

Yargısal paneller, Nice Andlaşmasıyla işyükünü artacak olan İDM'nin işyükünü azaltmak için kurulmuş; öncelikle daha az önemi olan örneğin Toplulukla çalışanları arasındaki ihtilâfların çözüm yeri olarak düşünülmüştür.(Hartley, 2003) Bundan başka, markalara, patent konularına ve havacılık, deniz ulaşımı güvenliği ve gıda sağlığı gibi daha teknik konulara ilişkin olarak da yargısal paneller kurulabilir. Şimdiye değin, kamu hizmeti ve Topluluk Patenti konularında yargısal paneller kurulmasına karar verilmiştir. (www.curia.eu.int/instit/presentationfr/index_cje..htm)

İDM'nin ayrıca, 225a Maddesine göre yargısal paneller tarafından verilen kararları temyiz mercii olarak yargılama yetkisi vardır.³⁰ Karar, Topluluk hukukunun birliği ve tutarlılığı etkilenecekse, sınırları Statü ile belirlendikten sonra İDM'nin yargısal panellere ilişkin kararlarına karşı Divan'a başvurulabilir.³¹

²⁹ Bunlar "specialised judicial panels" olarak isimlendirilmektedir.

³⁰ AT Andlaşması m.225(2)

³¹ AT Andlaşması m.225(2)(2)

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı ve İlk Derece Mahkemesi

Sonuç

Topluluk hukukunun oluşmasında önemli katkıları olan ve Topluluk yargı sisteminin temelini oluşturan Avrupa Toplulukları Adalet Divanının yapısı ve yetkileri Maastricht, Amsterdam, Nice Andlaşmaları ile önemli değişikliklere uğramıştır.

Çalışmamızda öncelikle Divan'ın yapısını daha sonra Topluluk hukukunda açılacak dava türlerini inceledik.

Nice Andlaşması, Divan ile İlk Derece Mahkemesi arasındaki yetki dağılımını yeniden yapmıştır. Yapılan bu değişikliklerden sonra günümüzde İlk Derece Mahkemesi birçok davada asıl yetkili mahkeme durumuna gelmiştir.

İlk Derece Mahkemesi, gerçek kişi ve şirketler tarafından doğrudan açılan davalara bakarken, üye devletler ve Topluluk organları Divan'a başvurabilmektedirler. Nice Andlaşmasıyla, Mahkeme, istisnai yetkisi olan bir yargı organı olmaktan çıkarak esas yetkili organ haline gelmiştir.(Heffernan, 2002)

Nice Andlaşmasıyla ayrıca İDM'ne, Statü ile açıkça belirlenen konularda önkarar başvurularını ve yargısal paneller tarafından verilen kararlara üst derece mahkemesi olarak karara bağlama yetkisi tanınmıştır. Ancak belirtmemiz gerekir ki, değişikliklere karşılık Divan, Topluluk hukukunda son sözü söyleme yetkisini korumaktadır. Yapılan değişiklikler, karmaşık maddi olayları içeren, ikinci derece önemi olan davaların İlk Derece Mahkemesine ve yargısal panellere bırakılması yönündedir.

Dava türleri aynı kalarak Topluluk yargı sistemini iyileştirmeye ve işyükünden bunalan Divan'ın işyükünü azaltmaya yönelik bu girişimlerin başarılı olup olmayacağını zaman gösterecektir.

Kaynakça

- Arat, T.(1993).Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, Ankara.
- Arsava, A.F. (1989).Roma Andlaşmasında Önkarar Prosedürü ve Bu Prosedür Çerçevesinde Doğan Sorunlar, Ankara.
- Azrak, A.Ü. (1982). Avrupa Topluluklarında İdari Yargının Genel Esasları, İstanbul.
- Borgsmidt, K. (1988).The Advocate General at the ECJ: A Comparative Study, European Law Review.
- Craig, P. & de Burca, D. (1996). EC Law, Text, Cases, Materials; Oxford University Press.
- Craig, P & de Burca, D. (2003). EC Law, Text, Cases, Materials, Oxford University Press, 3rd Ed.
- Günüğur, H.(1993). Avrupa Toplulukları Hukuku, II. Baskı, Ankara.
- Hartley, T.C. (1990). The Foundations of European Community Law, 2nd ed., Oxford.

Deniz Kızılsümer

- Hartley, T.C.(2003). The Foundations of European Community Law, 3rd ed., Oxford.
- Heffernan, L.(2002). The Treaty of Nice: Arming the Courts to Defend a European Bill of Rights, Law and Contemporary Problems, 65, no.2 Spr.
- Heffernan, L.(2003). The Community Courts Post-Nice: A European Certiorari Revisited, ICLQ, Vol.52, Part 4.
- Hunt, J.(2001).The European Court of Justice and the Court of First Instance, Warleigh, A.(ed.)Routledge.
- İnan, Y. & Başeren, S. (1986). Avrupa Toplulukları Adalet Divanının Yargı Yetkisi, Amme İdaresi Dergisi, c.:19, sy.3, Ankara.
- Mathijsen, P.S.R.F. (1995).A Guide to European Law, 6th ed., London.
- Parry, A. & Hardy, S.(1981).European Economic Community Law, London.
- Rasmussen, H. (1987). The Court of Justice, Thirty Years of Community Law, The European Perspective Series, Commission of the European Communities, Luxemburg.
- Tezcan, E.(2001).Avrupa Birliği Kurumları, Beta Yay., İstanbul, 1. Bası.
- Tillotson, J.(1996).European Community Law: Text, Cases, &Materials, 2nd Ed.
- Weatherill, S. (1993).Cases and Materials on EEC Law, Hampshire.
- Yataganas X. A.(2001). The Sharing of Power and the Institutional Balance in the European Union -A Continental Perspective, www.jeanmonnetprogram.org/01/010101html, (www.curia.eu.int/instit/presentationfr/index_cje.htm)